

Denisa BARBU

**RĂSPUNDEREA PERSOANEI FIZICE
ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL
PENAL**

**LUMEN
2015**

RĂSPUNDEREA PERSOANEI FIZICE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PENAL

Denisa BARBU

Copyright Editura Lumen, 2015

Iași, Țepeș Vodă, nr.2

Editura Lumen este acreditată CNCS

edituralumen@gmail.com

prlumen@gmail.com

www.edituralumen.ro

www.librariavirtuala.com

Redactor: Roxana Demetra STRATULAT

Design copertă: Roxana Demetra STRATULAT

Reproducerea oricărei părți din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată, indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BARBU, DENISA

**Răspunderea persoanei fizice în dreptul internațional
penal / Denisa Barbu. - Iași : Lumen, 2015**

ISBN 978-973-166-392-0

341.215.4

INTRODUCERE

1. Necesitatea și actualitatea temei cercetate

Lucrarea „Răspunderea persoanei fizice în dreptul internațional penal” urmărește să analizeze instituția răspunderii personale, astfel cum s-a conturat în planul dreptului internațional, începând cu jumătatea sec. XIX, ca un simplu deziderat de umanitate, și până în prezent, când este consacrată în normativitatea internațională ca un veritabil concept juridic, cu trăsături specifice și un regim juridic care îi este propriu.

Lucrarea abordează o temă nu numai foarte importantă și actuală, dar și specială, de interes teoretic și mai ales practic, atât pentru societatea internațională în ansamblul ei, cât și pentru dreptul internațional penal care o guvernează, și pentru ordinea juridică internațională și, într-o anumită măsură, pentru ordinea juridică națională.

Importanța temei este cu atât mai relevantă cu cât în doctrina de specialitate românească, dar și străină, nu există o lucrare complexă și cuprinzătoare consacrată răspunderii persoanei fizice în dreptul internațional.

Necesitatea studierii răspunderii persoanei fizice în dreptul internațional penal rezidă din nevoia cunoașterii și înțelegerii cât mai cuprinzătoare a conținutului acestei instituții juridice. Actualitatea temei este dată și de faptul că răspunderea penală în dreptul internațional este una din problemele fundamentale ale contemporaneității, dar și de controversele din doctrină cu privire la persoana fizică, dacă este sau nu subiect de drept internațional și implicit, dacă răspunde sau nu internațional.

Nicolae Titulescu afirma că "idealistul de azi este realistul de mâine", ceea ce se aplică și în cazul celor care au militat constant pentru realizarea unei jurisdicții penale internaționale permanente, care, în prezent, constituie o realitate în plină dezvoltare, cu un contur cert, o cale spre pace, lungă, dar sigură.

Pe de altă parte, necesitatea cunoașterii aprofundate a temei, în vederea regândirii, nuanțării sistemului sancționator aplicat persoanei fizice, este generată și de înmulțirea crimelor internaționale, cu implicarea unor înalți responsabili din anumite state, care tolerează, încurajează sau chiar participă la asemenea atrocități.

Săvârșirea unor acțiuni atât de grave, care încalcă orice reglementare internațională, impune ca statele să riposteze în consecință, pedepsindu-i pe cei vinovați.

Procesul de cristalizare și de afirmare a conceptului de drepturi fundamentale ale omului și-a găsit încununarea prin adoptarea unui ansamblu de reglementări internaționale unanim recunoscute de comunitatea internațională, după încheierea celui de-al doilea război mondial, sub impulsul atrocităților dezvăluite, când s-au creat premisele unei noi ordini internaționale, precum și promovarea și protecția drepturilor omului devenite un fenomen juridic de importanță necontestată.

Tema cercetată realizează o corelație între individ – ca subiect activ (actor principal) al crimelor internaționale cuprinse atât în jurisdicția tribunalelor penale internaționale constituite ad-hoc, cât și în jurisdicția Curții Penale Internaționale, ca tribunal internațional permanent cât și ca subiect pasiv al acestor crime, fiind în centrul preocupărilor statelor de a apăra această valoare, care este omul.

Noutatea temei este relevată și de studierea Mecanismului Rezidual Internațional de Tribunale Penale

Internaționale, statele considerând înființarea acestui organism o necesitate.

Reacția statelor este de prevenire a săvârșirii unor astfel de crime, dar și de sancționare a persoanelor fizice responsabile prin crearea unor organisme internaționale constituite ad-hoc sau prin constituirea unei organizații internaționale permanente care să sancționeze în mod efectiv atingerea adusă dispozițiilor din dreptul internațional umanitar.

Marcând momentul nașterii dreptului modern al drepturilor omului, Declarația Universală a Drepturilor Omului proclamată și adoptată la Paris prin Rezoluția Adunării Națiunilor Unite a exercitat o influență considerabilă în întreaga lume, permițând să se afirme că "genocidul este o negare la existență a unei întregi grupări umane, așa cum omuciderea este o negare a dreptului la viață al unei ființe umane individuale", fiind necesar ca statele, respectiv persoanele să se abțină de la orice acțiune de natură a periclita viața și securitatea membrilor cuprinși într-o anume colectivitate.

Scopul introducerii celor patru categorii de crime a constat în prevenirea și sancționarea oricărui act din cadrul elementelor materiale ale acestor crime "de către un agent al autorității publice sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial, sau la instigarea sau cu consimțământul tacit sau expres al unor asemenea persoane"¹.

Având convingerea că pedepsirea efectivă a persoanelor responsabile de infracțiunile de genocid, contra umanității, de război² și de agresiune, constituie un element important în prevenirea acestora și în protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, constatându-se că aplicarea în cazul

¹ Art. III din Convenția privind prevenirea și reprimarea genocidului din 1948.

² Gusti Dimitrie, *Sociologia războiului*, Ed. Polirom, Iași, 2002, p. 68-79.

acestora a regulilor dreptului intern ale fiecărui stat referitoare la prescripția pentru infracțiunile de drept comun împiedicând astfel urmărirea și pedepsirea persoanelor responsabile, ONU a decis afirmarea în dreptul internațional a "principiului imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității", precum și asigurarea aplicării universale a acestuia prin Convenția adoptată de Adunarea Generală a ONU la 26 noiembrie 1968, (Rezoluția nr. 2391/XXIII), principiu preluat și în Statutul Curții Penale Internaționale.

Studierea sistemului de sancționare a persoanei fizice în dreptul internațional penal este de actualitate și necesar în același timp, nu numai pentru cunoașterea istoricului și a actualelor măsuri luate pentru tragerea la răspundere a persoanelor fizice responsabile, dar și pentru prefigurarea evoluției viitoare a reglementărilor în domeniu, având la bază cercetarea normelor în vigoare, practica - la nivel universal sau regional – cât și doctrina, care încearcă, de asemenea, să clarifice acest domeniu complex și puțin explorat, astfel încât să se atingă scopul de restabilire a ordinii juridice internaționale, urmărindu-se prevenirea unor astfel de fapte, sancționarea persoanelor vinovate reprezentând excepția.

2. Obiectivele lucrării

Cercetarea acestei teme are ca prim obiectiv studierea primelor acte internaționale referitoare la crimele cu caracter internațional, referindu-ne aici, în special, la Convențiile de la Haga din 1899 și 1907, a proiectelor interbelice de creare a unei curți penale internaționale, aici un rol important avându-l chiar juristul român Vespasian Pella, primul care a definit crima de agresiune și genocid.

Vespasian Pella susținea necesitatea instituirii unei răspunderi penale pentru războiul de agresiune, definirea

infracțiunii internaționale și incriminarea ei într-un cod internațional, stabilirea formelor răspunderii penale internaționale și înființarea unei jurisdicții penale internaționale obligatorii.

După cel de-al doilea război mondial, datorită atrocităților comise, statele au luat hotărârea înființării unor tribunale militare internaționale, respectiv de la Nürnberg și Tokio, importanța acestora fiind cercetată în cadrul lucrării sub aspectul definirii faptelor considerate crime grave, cât și sub aspectul măsurilor legislative pentru fixarea sancțiunilor penale aplicabile persoanelor care comit crime prevăzute de Statutele celor două tribunale.

Carta ONU, ca și diferite documente și rezoluții ale Adunării Generale ale ONU consacră atât principiul renunțării la forță și la menținerea cu forță, cât și instituția răspunderii statelor, a organizațiilor internaționale și naționale, a persoanelor fizice în calitate de organ al statului sau în calitate de persoană particulară.

Este general admis că persoanele fizice, acționând în calitate de organe ale statului, săvârșesc crime intenționate ori de câte ori decid, ordonă sau execută acte a căror incriminare și pedepsire este prevăzută de dreptul internațional.

Lucrarea este structurată pe cinci capitole, în primul cercetându-se evoluția justiției penale internaționale, în al doilea capitol am aprofundat necesitatea înființării unor tribunale penale internaționale constituite ad-hoc sub egida Consiliului de Securitate al ONU, menționând importanța Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie și Rwanda, cât și constituirea unor tribunale regionale ad-hoc sub egida Consiliului de Securitate al ONU, aici menționând Curtea Specială pentru Sierra Leone, Tribunalul Penal Internațional din Liban, Camerele Extraordnare de Judecată din Cambogia, Mecanismul Tribunalului Penal Internațional.

În capitolul III, am cercetat jurisdicția penală internațională permanentă – Curtea Penală Internațională, referindu-mă îndeosebi la necesitatea înființării, la atitudinea marilor puteri față de semnarea Statutului de la Roma, aplecându-mă îndeosebi asupra rolului Curții Penale Internaționale în asigurarea păcii și securității internaționale și a introducerii definiției crimei de agresiune prin revizuirea Statutului.

Capitolul IV este axat în cercetarea amănunțită a competenței Curții Penale Internaționale, a dreptului aplicabil, a principiilor generale de drept penal de care Curtea trebuie să țină seama, precum și asupra procedurii, a regulilor de procedură în fața Curții.

Capitolul V se referă la cooperarea Curții Penale Internaționale cu instanțele naționale ale statelor părți.

Ne-am aplecat asupra studierii principiului complementarității jurisdicției Curții Penale Internaționale față de jurisdicțiile naționale, analizând totodată cooperarea jurisdicțiilor naționale cu Curtea Penală Internațională pentru pedepsirea crimelor internaționale.

Nu în ultimul rând, am analizat relația României cu Curtea Penală Internațională, măsurile și mijloacele de punere în executare a sancțiunilor date de Curtea Penală Internațională.

În finalul lucrării sunt expuse concluziile și propunerile privind perfecționarea mijloacelor și metodelor de reprimare a crimelor internaționale necesare menținerii ordinii juridice internaționale.

Cercetarea, care se circumscrie acestei lucrări, se încheie cu o analiză referitoare la evoluția răspunderii penale a persoanei fizice în dreptul internațional și la reprimarea altor fapte deosebit de grave, precum și la perfecționarea reglementărilor internaționale și o mai bună cunoaștere a

acestora, în spiritul principiilor care guvernează dreptul internațional penal.

3. Metodologia folosită în studierea temei și elaborarea lucrării

Metodologia cercetării.

Metodologia cercetării juridice a temei care face obiectul acestei lucrări, reprezintă ansamblul de principii, etape și faze, de metode, tehnici și instrumente de investigare și cunoaștere științifică, pentru a stabili conținutul și natura juridică a problematicii abordate.

În documentarea și elaborarea tezei au fost folosite atât metode de maximă generalitate specifice tuturor științelor, dar și metode specifice dreptului internațional penal, având ca bază reglementările juridice internaționale, jurisprudența organelor jurisdicționale, materialul faptic acumulat istoric, rezultatele altor cercetări concretizate sub forma generalizării științifice (concepte, noțiuni, principii), cât și metode de observare directă și analiză a realității practice.

Cercetarea științifică a temei se dorește a fi sistematică și creatoare, menită să sporească volumul de cunoștințe, prezentând caracterul de cercetare științifică aplicativă, dar totodată și un demers de investigare cu accente originale, în scopul sistematizării cunoștințelor existente și acumularea de noi cunoștințe.

Managementul cercetării științifice este alcătuit din patru subsisteme: organizatoric, informațional, decizional și cel al metodelor și tehnicilor folosite prin includerea stabilirii obiectivelor temei de cercetare, elaborarea planului preliminar de structură a lucrării, activitatea de documentare, cercetarea propriu-zisă care presupune formularea ipotezelor și verificarea

acestora, precum și a concluziilor științifice și redactarea lucrării.

Planul preliminar de structură a lucrării a fost îmbunătățit permanent, pe măsura parcurgerii etapelor de documentare, având ca obiective: principalele teze, idei și concluzii, argumentația juridică, sursele de informare, necesitatea structurării logice a lucrării în capitole, secțiuni și para. – planul definitiv al lucrării fiind realizat cu ocazia redactării finale a acesteia.

Prima etapă a cercetării științifice o constituie documentarea bibliografică, cu privire la tema studiată, în vederea însușirii și clarificării noțiunilor și conceptelor specifice, principiilor, regulilor, datelor și informațiilor din practica jurisdicțională, folosindu-se metoda analizei, sintezei.

Întrucât documentarea a presupus un proces complex, cu dificultăți în alegerea surselor, avându-se în vedere volumul mare al acestora și diferitele forme de exprimare (tratate, manuale, articole, studii, tratate internaționale, internet), după strângerea surselor bibliografice și selectarea lor, s-a procedat la notarea și analizarea cunoștințelor cuprinse în acestea, pentru configurarea lucrării, sub forma acceptării sau respingerii unor opinii, pe bază de argumente pertinente, a interpretării, comparării și completării unor idei sau emiterea unor noi teze și idei.

La redactarea lucrării un rol esențial l-a avut documentarea directă (prin studii de caz, analiza unor evenimente internaționale), menite să asigure cunoașterea fenomenului practic din zilele noastre, represiunile asupra unor mișcări sancționate de organismele internaționale penale (în special din țările afro-arabe), amplificarea actelor de crimă transfrontalieră și de terorism, care impun aplicarea de sancțiuni celor vinovați în vederea restabilirii ordinii de drept.

S-au folosit mai multe metode de cercetare, cum sunt: